

ÜOT 553.98.061.12/17

Azərbaycanın quru ərazisində Mezozoy-Paleogen neft-qaz əmələgəlmə hövzələrinin formalaşması haqqında yeni məlumatlar

F.İ. İbadov¹, Ə.İ. Xuduzadə, y.e.ü.f.d.², B.S. Aslanov, y.e.d.³, B.İ. Məhərrəmov, g.-m.ü.f.d.³

¹Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkəti,

²“Azneft” İB,

³“Neftqazəlmətdəqiqatlayihə” İnstitutu

Elektron ünvan: baylar.aslanov@socar.az

Alp-Himalay mütəhərrik qurşağının tərkibində olan müasir Azərbaycan ərazisi qədim Tetis okeanının aktiv və passiv kənar hövzələrində formalaşmış və tərkibi karbohirogen məhsulları ilə zəngin neftli-qazlı əyalətləri (Cənubi Xəzər, Mesopotamiya və s.) və rayonları (Abşeron-Balxanı, İran körfəzi və s.) özündə cəmləşdirir. Uzun illərdir ki, bu qurşaqda istismar olunan KH potensialı bir sıra ölkələr – Azərbaycan, Türkmənistan, İran, İraq, Suriya, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Qətər və s. üçün tükənməz enerji və yanacaq ehtiyatıdır. Sedimentasiya və diageniz mərhələlərindən sonra təzyiqli və temperaturdan asılı olaraq, KH-lərin kollektorlarda toplanması və saxlanması, eləcə də yataqların formalaşmasında tektonik proseslərin mühüm rol oynadığını əsas götürərək, Azərbaycan ərazisinin quru sahəsində Mezozoy-Paleogen neft-qaz əmələgəlmə hövzələri litofasial, qalınlıqlar, ümumi çökmə şəraitini əks edən xəritələrin köməyi ilə analiz olunmuşdur.

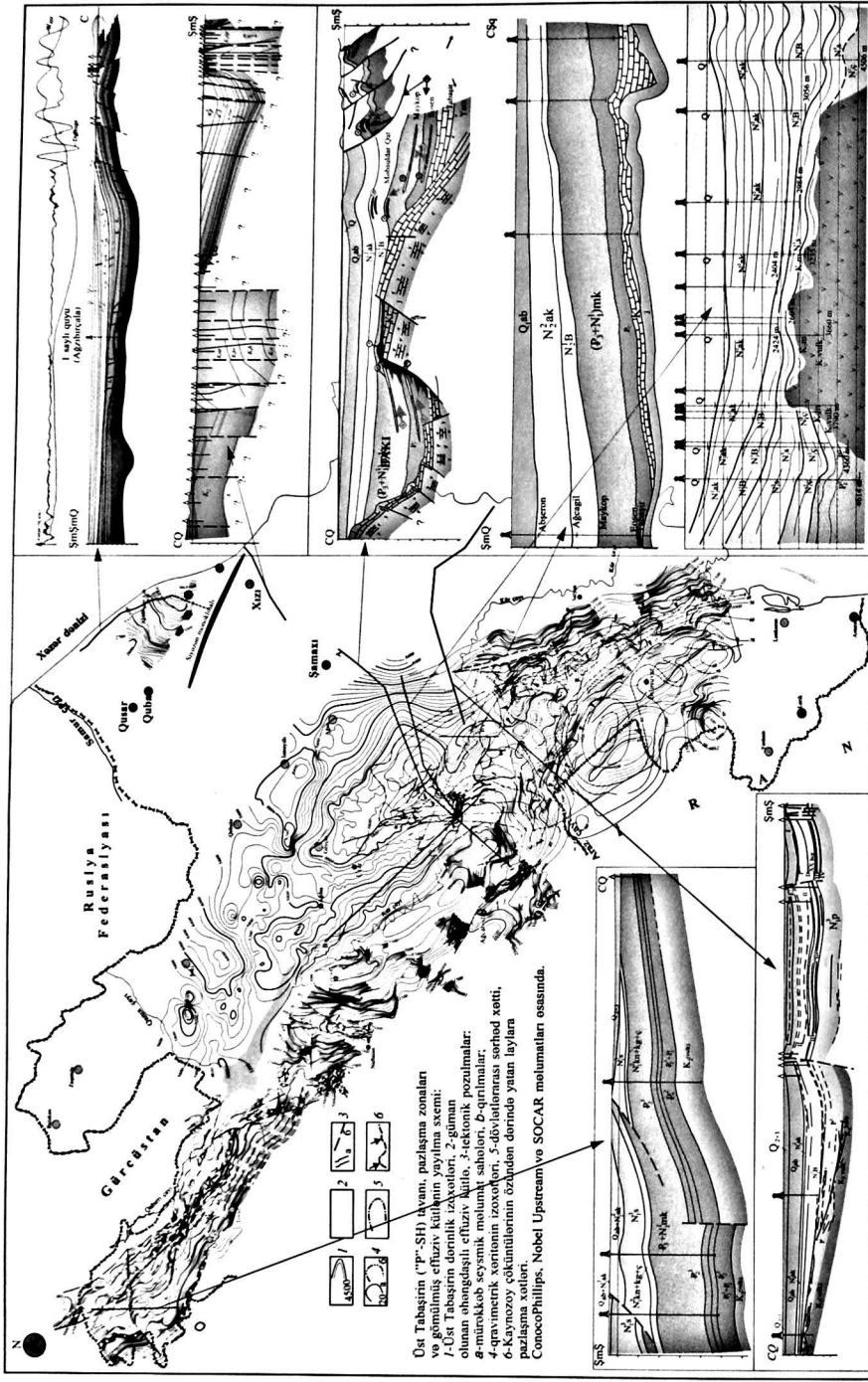
Açar sözlər: mütəhərrik zona, aktiv və passiv kənar hövzələri, tektonik proseslər.

Məlum olduğu kimi, müasir Azərbaycan ərazisi Alp-Himalay mütəhərrik zonasının (AHMZ) Paleozoyda və Mezozoyun əvvəlində Paleotetis okeanının mərkəzi hissəsini əhatə edib [1-3]. Paleotetis okeanının aktiv və passiv kənar hövzələrində tərkibi karbohirogen (KH) məhsulları ilə zəngin neftli-qazlı əyalətlər (Cənubi Xəzər, Mesopotamiya və s.) və rayonlar (NQR) formalaşmış (Abşeron-Balxanı, İran körfəzi və s.). Yataqlarda KH-lərin miqراسiya, emiqrasiya və generasiyası, eləcə də formalaşmasında sedimentasiya meyarları ilə yanaşı, struktur-tektonik proseslər də böyük rol oynamışdır. Məlum olduğu kimi, sedimentasiya və diageniz mərhələlərindən sonra təzyiqli və temperaturdan asılı olaraq, KH-lərin kollektorlarda toplanması və saxlanması, eləcə də yataqların formalaşmasında tektonik proseslər mühüm rol oynayır [4-7]. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə,

AHMZ mərkəzi sektoru yataqların formalaşmasında tektonik faktorların əsas rol oynadığı əyalətlərdən biri Cənubi Xəzər hövzəsidir. Azərbaycan ərazisinin quru sahəsində bu fikri araşdırmaq üçün Mezokaynozoyun neft-qaz törədici və kollektor çöküntü kompleksinin mürəkkəb tektonikasını nümayiş etdirən struktur xəritə və dərinlik kəsiləşlərinə qısa nəzər salaq (şəkil 1).

Şəkil 1-də göstərilən bu qırıqlıqlı kəsiləşləri Mezokaynozoy kompleksinin əsas tektonik vahidləridir və coğrafi münasibətdə böyük olmayan, geoloji-tektonik münasibətdə isə birbirindən kəskin fərqlənməklə yanaşı özünəməxsus mürəkkəb qırıqlılığa malik olan Azərbaycan ərazisinin tektonikası müxtəlif qırıqlıqlı mərhələlərinin kəskin dəyişməsi nəticəsində formalaşmışdır [8-10].

Qusar-Dəvəçi üstəgəlmə çökəkliyi və Xızı tektonik zonası arasında yerləşən Təngi-Beş-

Şəkil 1. Mezokaynozoyun neft-qaz təbəqəsi və kollektor çöküntü kompleksinin mürəkkəb tektonikası nümayiş edən struktur xəritə və dərinlik kəsilişləri (tərtib edən B.S. Aslanov)

barmaq antiklinoriumu şimal-qərbdə Qaraçaydan başlayaraq, cənub-şərqdə Xəzəryanı düzənliyinə qədər 100 km məsafədə uzanır və çox mürəkkəb quruluşu ilə fərqlənir. Belə ki, geoloji kəsilişində Alt və Orta Yura, Tabaşir, Paleogen, Miosen və Pliosen-Antropogen (Pleistosen – Dördüncü Dövr) çöküntüləri iştirak edən Tengi-Beşbarmaq antiklinoriumu Orta və Üst Miosen çöküntüləri üzrə törəmə çökəkliyindən, Pliosen-Antropogen çöküntü kompleksi üzrə isə şimal-şərqə az meyilli monoklinaldan ibarətdir. Siyəzən monoklinal yatağı isə dərinlik qırılmaları arasında formalaşan tələdir, məhz bu əlamətə görə, KH-lərin dərin qatlardan miqrasiya etməsi ehtimal olunur [8, 10].

Girdimançaydan şərqdə Paleogen-Miosenin əsasən gilli çöküntülərindən təşkil olunan, özülün yaşı və tərkibi məlum olmayan Şamaxı-Qobustan çökəkliyi (ŞÇQ) yerləşir. Struktur-tektonik və geomorfoloji xüsusiyyətlərinə görə ŞÇQ Şimali, Mərkəzi, Cənub-Qərbi, Cənub-Şərqi Qobustan və Ələt tektonik zolaqlarına bölünür, Üst Tabaşirin terrigen-karbonatlı çöküntülərindən təşkil olunan üstəgəlmə tipli səkkiz antiklinal qurşaqlardan və onları ayıran ensiz, asimmetrik quruluşlu sinklinalardan ibarət mürəkkəb quruluşlu struktur-tektonik qırışıqlıqla ətraf sahələrdən fərqlənir [10, 11].

Qərb sərhədi Qərbi Xəzər dərinlik qırılması olan ŞÇQ nisbətən enli sinklinal və ya mulda formalı çökəkliklərə səciyyələnən Abşeron-Ceyrançəməz periklinal çökəkliyi ilə əvəz olunur.

Cənubi-Qafqaz mikroplitasinin şərq hissəsini tutan Kür dağlararası çökəkliyi, şimalda Böyük Qafqazdan Qanıx-Əyriçay-Ələt, Kiçik Qafqazdan isə cənubda Kiçik Qafqazönü və Talışönü dərinlik qırılmaları ilə ayrılır. Orta Yuranın vulkanogen, Üst Yura və Tabaşirin karbonat-terrigen-vulkanogen çöküntülərindən təşkil olunan Mezozoy kompleksi, çökəklikdə Oliqosen-Dördüncü Dövrün böyük qalınlıqlı molass çöküntü kompleksi ilə örtülmüşdür. Struktur-tektonik xüsusiyyətlərinə görə çökəklik Yuxarı, Orta və Aşağı Kür hissələrinə bölünür.

Mezozoyun səthinə görə Kür-Qabırçı çayları arasında ərazisi, o cümlədən Ceyrançöl depressiyası, kiçik amplitudlu hemiantiklinal və struktur çıxıntılarla mürəkkəbləşən şimal-şərq istiqamətli monoklinaldan ibarətdir və cənub-şərqdə Mezozoy kompleksi üzrə Orta Kür çökəkliyinin ən böyük tektonik vahidlərindən olan

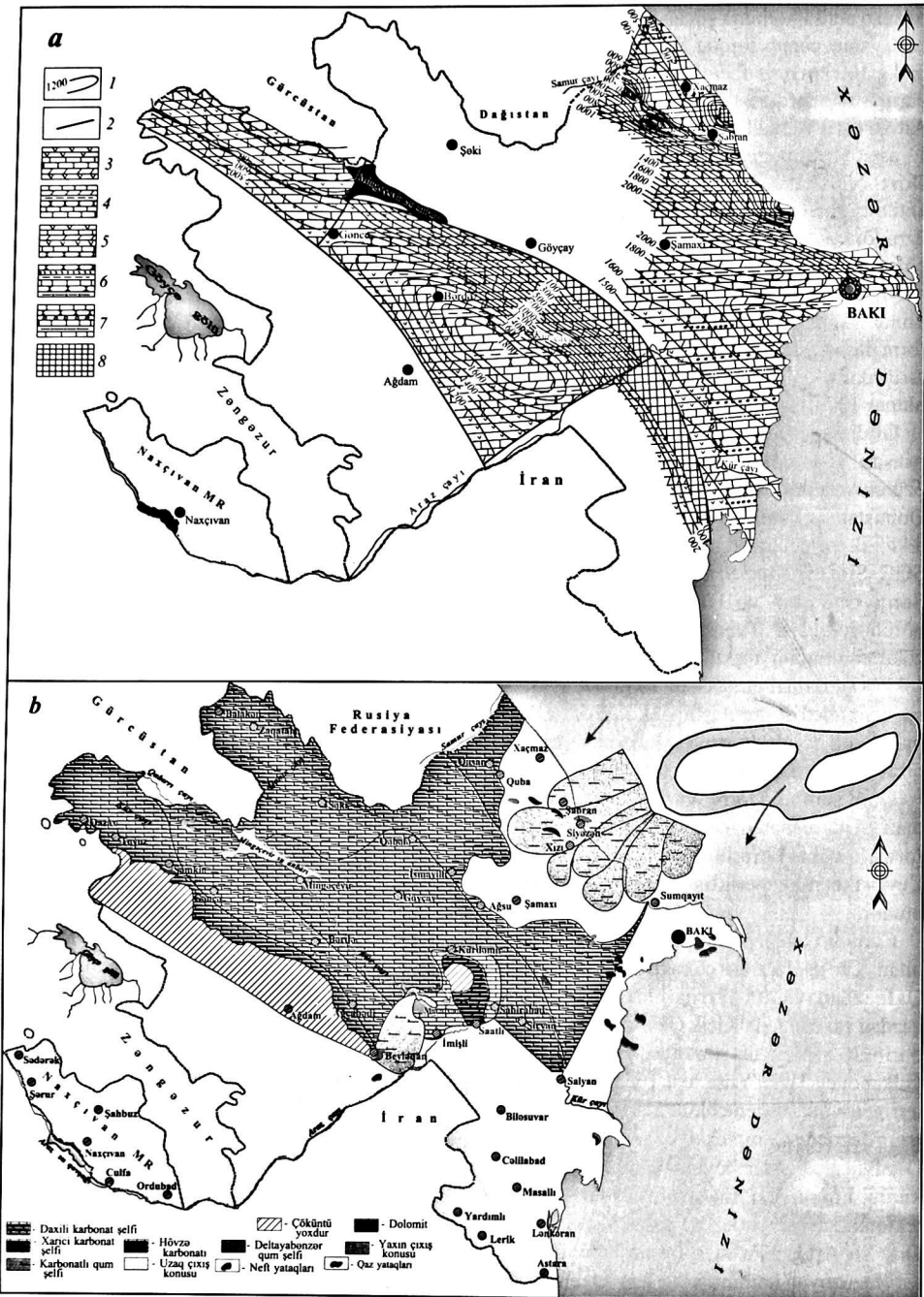
Yevlax-Ağcabədi çökəkliyi yerləşir. Yevlax-Ağcabədi çökəkliyinin uzunluğu 120, eni 40–50 km təşkil edir. Çökəkliyin mərkəzində Mezozoy çöküntülərinin yatma dərinliyi 7 km-dən artıqdır.

Kürdəmir-Saatlı-Lənkəran gömülmüş qalxımlar zonası Kaynozoy çöküntüləri altında gömülmüş, regional Muğan-Qarabağ qravitasiya maksimumuna və onun ikinci tərkib elementini olan Muğan-Vəndam çıxıntısına uyğun gələn Mezozoy çöküntülərində kiçik amplitudlu antiklinallardır. Araz çayından Cənubi Xəzər istiqamətində, bu qalxımlar zonasının daha dərinə gömülmüş Saatlı-Lənkəran hissəsi yerləşir [12, 13].

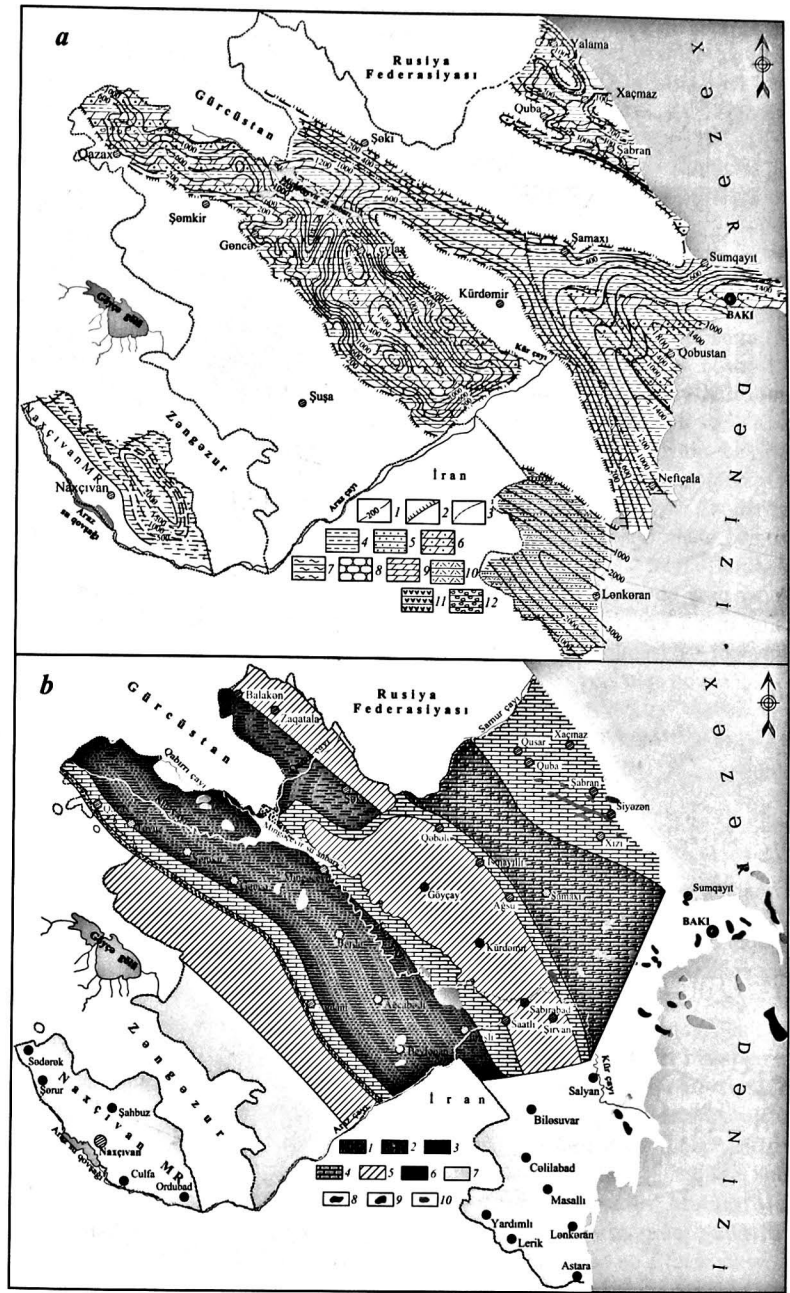
Azərbaycan ərazisinin quru hissəsinin struktur-tektonik xüsusiyyətlərinin qısa təhlilindən (bax: şəkil 1) daha bir əlaməti qeyd etmək olar: dərinlik və səthi qırışıqlıq arasında geoloji və bucaq uyğunsuzluğu ilə yanaşı, hər bir NQR ərazisinin dərinlik və çöküntü qatında sedimentasiya kompleksinin struktur-tektonik quruluşu qonşu əyalətdən kəskin fərqlənir və hər bir NQR-in ərazisi müxtəlif istiqamətli lokal zolaqlara və ya qurşaqlara bölünür. Aparılan tədqiqatlara əsasən ehtimal olunur ki, bu qırışıqlıq mərhələlərinin kəskin silsilə dəyişənliyi və çöküntü toplanmada qeyri-periodik fasilələrlə əlaqədardır. Hər iki faktor neft-qaz yataqlarının formalaşmasına mənfi və ya müsbət təsir edə bilər, yəni əmələ gəlmiş KH məhsulları miqrasiya və ya emiqrasiyaya uğraya bilər. Azərbaycan ərazisindəki NQR yataqlarının məlum xarakter əlamətlərindən başqa, digər tektonik faktorun da yataqların formalaşmasında böyük rol oynadığı ehtimal olunur. Çöküntü qatı kompleksinin (ÇQK) qalınlığı, yəni çöküntütoplanma prosesinin müddəti perspektiv yataqlarda böyük qiymətlərlə xarakterizə olunur [12, 13].

Azərbaycan ərazisinin quru hissəsində Mezozoy-Paleogen (Üst Tabaşir, Eosen və Maykop) dövrlərində yaranmış yataqların formalaşmasında struktur-tektonik meyarın rolunu analiz etmək üçün ConocoPhillips, Nobel Upstream və "Neftqazəlimtədqiqatlayihə" İnstitutu tərəfindən tərtib olunmuş [14] Eosen və Maykop çöküntülərinin qalınlıqlar və litofasiyal, eləcə də çöküntütoplanma şəraitini (ÇŞ) təsvir edən sxematik xəritələrə əsasən struktur-tektonik meyarların rolunu araşdırmaq (şəkil 2–4).

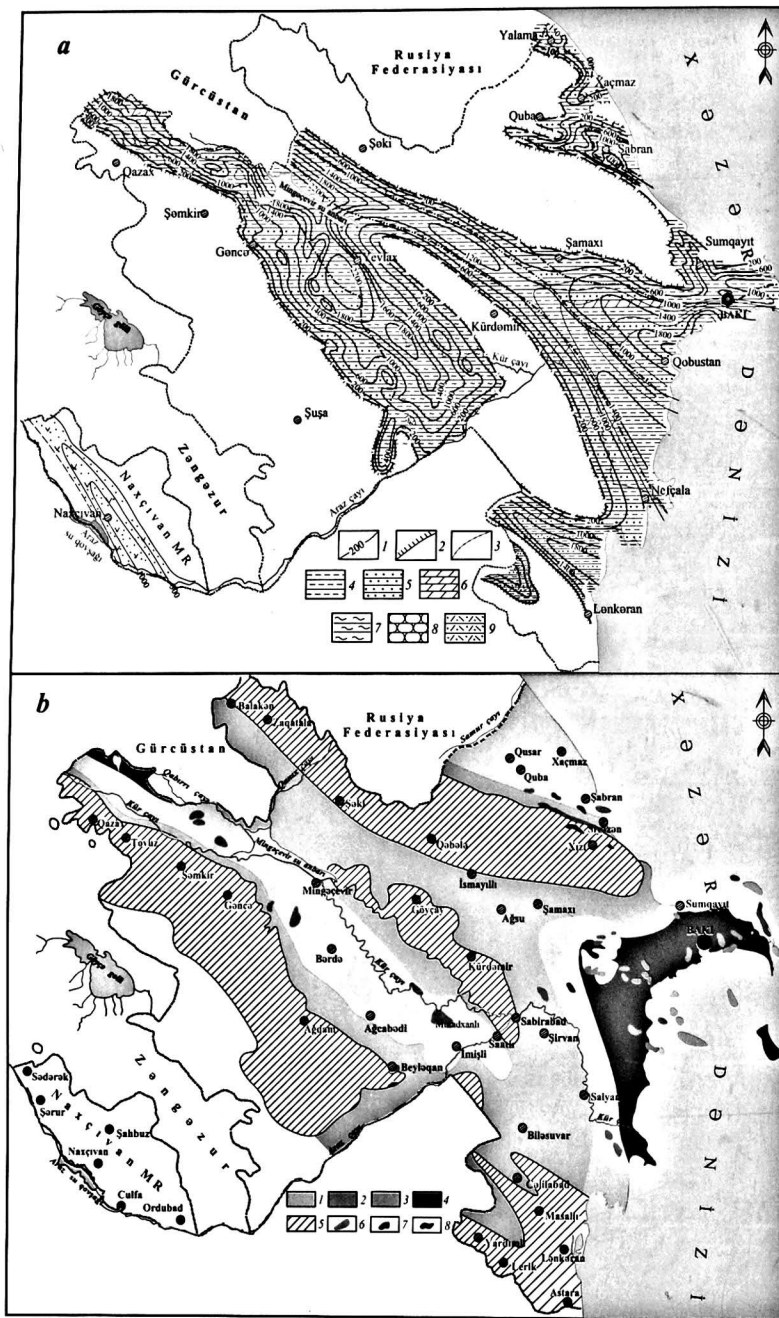
Üst Tabaşir dövrünün ÇŞ xəritəsinə görə bucaq uyğunsuzluğuna xas olan, yayılma arealı

Şəkil 2. Üst Tabaşır çöküntülərinin litofasiyal və qalınlıqlar (a), Üst Tabaşır dövründə çöküntütöplənmənin (fasiyaların) ümumi çökmə şəraitinin (b) yenilənmiş sxematik xəritələri:
 1 – izopaxitlər; 2 – tektonik qırılmalar; 3 – vulkanogen və karbonatlı süxurlar; 4 – gil, mergel və qumdaşı təbəqəli karbonatlar; 5 – vulkanogen və qumlu süxur təbəqəli karbonatlar; 6 – əhəngdaşı, gil təbəqəli qumdaşı və alevritlər; 7 – qumdaşı, alevrit və konqlomerat təbəqəli əhəngdaşılar; 8 – yuyulma zonası

Şəkil 3. Eosen çöküntülərinin litofasiyal və qalınlıqlar (a), Eosen dövründə çöküntütöplənmənin (fasiyaların) ümumi çökmə şəraitinin (b) yenilənmiş sxematik xəritələri:
 a – 1 – izopaxitlər; 2 – quru sərhədi; 3 – fasiyaların sərhədi; 4 – gillər; 5 – qumlar; 6 – qumlu dolomitlər; 7 – alevritlər; 8 – qumdaşılar; 9 – mergellər; 10 – qumlu şistlər; 11 – andezitlər; 12 – konqlomeratlar;
 b – 1, 2, 3 – mergelli, qumlu və qumlu-gilli hövzələr; 4 – karbonatlı dayaq şelf; 5 – çöküntü yoxdur; 6, 7 – yaxın və uzaq periferiyalar; 8, 9 – qazlı-neftli yataqlar; 10 – neft və qaz yataqları

Şəkil 4. Maykop çöküntülərinin litofasiyal və qalınlıqlar (a), Maykop dövründə çöküntü-toplanmanın (fasiyaların ümumi çökmə şəraitinin (b) yenilənmiş sxematik xəritələri:
 a - 1 - izopaxitlər; 2 - quru sərhədi; 3 - fasiyaların sərhədi; 4 - gillər; 5 - qumlar; 6 - mergellər; 7 - alevritlər; 8 - qumdaşları; 9 - qumlu şistlər;
 b - 1 - qumlu bloklar; 2 - dayaz dəmir mənşəli qum və gillər; 3, 4 - dayaz və dərin hövzə mənşəli gillər - ana süxurlar; 5 - çöküntü yoxdur; 6 - neft və qaz yataqları; 7, 8 - neftli-qazlı yataqlar

naməlum və karbonatlarla əhatə olunmuş Beyləqan və Siyəzən ərəzilərində paleoçay mənşəli və deltayabənər fasiyalar ayrılır. Beyləqan ərəzində qapanmış, Siyəzən ərəzində isə konus formalı və qapanmayaraq dənizə açılan karbonatlı-qumlu şelf sahəsi qeyd olunur (bax: şəkil 2, b). Bu şelf sahəsinin digər fasiyalarla bucaq uyğunsuzluğunda yerləşməsi, onların qədim çay məcraları ilə əlaqədar olmasına dəlalət edir. Siyəzən ərəzində bu karbonatlı qum şelfi Paleovolqa, Beyləqan ərəzində isə Paleokür çayları ilə izah oluna bilər. Ümumiyyətlə, daxili karbonatlı şelf zonası bütövlükdə neft-qaz törədici və kollektor süxur kompleksləri hesab oluna bilər.

Qalınlıqlar və litofasiya xəritəsinə (bax: şəkil 3, a) Eosen dövründə - Alazan-Aşağı Kür və Qobustan, eləcə də Kür-Qabırçı-Muradxanlı-Beyləqan istiqamətlərində yerləşmiş iki hövzə qeyd olunur. Alazan-Aşağı Kür və Qobustan istiqamətində olan hövzədə gillər və qumlar, Kür-Qabırçı-Muradxanlı-Beyləqan istiqamətində olan hövzədə isə mergellər və əhəngdaşlar üstünlük təşkil edir. Lənkəran mümkün NQR ərazisi isə qumlu-gilli fasiya ilə səciyyələnir.

ÇŞ xəritəsinə görə Eosen dövrü hövzəsində, ŞmQ-ÇŞ istiqamətdə Xəzər dənizinə tərəf Balakən-Göyçay-Kürdemiş-Saatlı istiqamətində paleo-quru mövcud olduğu üçün çöküntütoplanma prosesində fasilə baş vermişdir (bax: şəkil 3, b). Bu fasilə zonası dayaz karbonat şelf ilə əhatə olunmuş, sonra həmin ərəzidə şimal-şərq istiqamətində mergellərin əmələ gəlməsi və formalaşması nəticəsində dərinə hövzə (Xəzər yarı-Quba NQR ərazisi) yaranmışdır. Dəniz səviyyəsinin qalxması və mənbələrin uzaqlaşması şəraitində (Eosenin sonu) yenidən karbonatların əmələ gəlməsi üçün əlverişli olan kənar şelf hövzəsi ilə növbələşir. Balakən-Göyçay-Kürdemiş-Saatlı şelf zonasından cənub-qərb istiqamətində geniş ərəzini əhatə edən (Qazax-Şəmkir-Gəncə-Bərdə-Beyləqan zonası) qumlu gillərin əmələ gəlməsi və toplanması üçün əlverişli dayaz şelf hövzəsi mövcuddur ki, bu da bir müddət yenidən karbonatlar çökən kənar şelflə növbələşərək, qumların əmələ gəlməsi və toplanması üçün əlverişli olan ensiz hövzə ilə sərhədlənir. Karbonatlar çökən kənar şelflə əhatə olunmuş və çöküntütoplanmada fasilə Balakən-Göyçay-Kürdemiş-Saatlı zonası şimal-qərb istiqamətində (Kür və Qabırçı çayları arasında bölgə) flişəbənzər çöküntülərin çökməsi

və toplanması üçün əlverişli şəraitə malik olan hövzə ilə əvəz olunur, yəni Kür və Qabırçı çayları arasında bölgənin CQ hissəsi, ŞmŞ hissədə isə hövzə mövcud olmamış və çöküntütoplanma prosesində fasilə baş vermişdir.

Qalınlıqlar və litofasiya xəritəsinə görə Maykop dövründə də Eosendə olduğu ərəzilərdə qapalı hövzə mövcud olmuş və burada əsasən qumlu-gilli çöküntülər toplanmışdır (bax: şəkil 4, a). Bəzi sahələrdə mergel, alevrit və konqlomeratlara rast gəlinir.

Maykop dövrünün ÇŞ xəritəsinə (bax: şəkil 4, b) əsasən sedimentasiya hövzəsi Eosendə yaranmış Balakən-Göyçay-Kürdemiş-Saatlı zonasının tutduğu sahə xeyli kiçilmiş və dayaz dəniz qumları və gillərinin çökməsi üçün əlverişli şəraitə malik olan hövzə ilə əhatə olunmuşdur. Maykop hövzəsi Azərbaycanın quru ərəzisinin xeyli hissəsini əhatə edir və cənub-qərb istiqamətdə, yəni Ağstafa-Bərdə-Ağcabədi-İmişli zonasında, eləcə də şərq istiqamətində Abşeron-Bakı arxipelaqına doğru gillər və ana süxurların əmələ gəlməsi və toplanması üçün əlverişli şəraitə malik olan hövzə ilə növbələşir. Gillər və digər kollektor süxurların çökməsi üçün əlverişli şəraiti olan hövzə eyni zamanda Xəzər yarı-Quba NQR ərazisində də mövcud olmuşdur.

Mezozoyun tavanına (ConocoPhillips, Nobel Upstream və SOCAR, 2017), eləcə də "Kəşfiyyat-geofizika" İstehsalat Bölümü (2002) tərəfindən "P" seysmik horizontuna (Üst Tabaşirin yuyulmuş səthi) görə tərtib olunmuş struktur xəritələrin və Buge reduksiyasında qravimetrik xəritənin üfqi planda müqayisəsi göstərir ki, Muğan-Qarabağ maksimumuna müvafiq (bax: şəkil 1) əhəngdaşlı effuziv massivin horizontal müstəvidə qanunauyğunluğu xeyli dəqiqləşməklə yanaşı, struktur-tektonik əlamətlər də aydınlaşır. Məlum olur ki, bu effuziv massiv heç də bir vahid struktur deyil və ŞmQ və ÇŞ hissələrindən ibarətdir. Məlum Muradxanlı yatağı qravi-maksimumun ŞmQ hissəsində yerləşir, ÇŞ hissəsindəki effuziv massiv (Azadkənd, Nəsimikənd, Kürd və s. strukturları) hipometrik səviyyəsi Muradxanlı strukturunun yerləşdiyi massivdən xeyli yüksəkdir. Qeyd olunan strukturların tavanının dərinliyi azdır. Xəritədən aydın görünür ki, effuziv massiv qravimetrik maksimumla planda üst-üstə düşür və qravimetrik xəritənin "sıfır" izoxətti seysmik məlumatla dəqiq müəyyən olunmuş, Kaynozoy

çöküntülərinin altıda yatan çöküntülərlə pəzləşmə zonalarına tam uyğundur. Effuziv massivın qravimetrik maksimumla planda uyğun olması neft-qazlılıq perspektivliyinə inamı azaldır, lakin pəzləşmə zonalarının qravimetrik maksimumun sərhədi ilə uzlaşması, məhz pəzləşmə zonalarının neft-qaz tələləri olmasına gümanı artırır.

Seysmik və qravimetrik geofiziki xəritələrin planda müqayisəsi, Azadkənd, Nəsimikənd, Kürd və s. strukturların da neft-qaz cəhətdən perspektivli olmasını ehtimal etməyə əsas verir. Lakin qazma işlərindən əvvəl qeyd olunan strukturların tektonik quruluşu yüksək dəqiqlikli və irimiqyaslı geofiziki kəşfiyyat tədqiqatları ilə, ilk növbədə seysmik kəşfiyyat üsulu ilə dəqiqləşdirilməlidir.

ConocoPhillips, Nobel Upstream və SOCAR tərəfindən tərtib olunmuş KH-lərin miqrasiya, emiqrasiya və formalaşması konsepsiyasına təsviri kəsilişlərə əsasən (bax: şəkil 1), Muradxanlı strukturu effuziv karbonat mənşəli massivin bir hissəsi dərinlik kəsilişində təyin olunmuşdur. Effuziv, intruziv və ya karbonat massivın üfqü və şaquli müstəvilərdə yerləşməsinin öyrənilməsi, "Muradxanlı yatağının analoqu" kimi yeni yataqların proqnozlaşdırılmasına yönəlmiş əsas istiqamətlərdəndir. Qeyd olunan yataqların öyrənilməsi üçün Kürdəmir-Saatlı-Lənkəran (Talış) gömülmüş qalxımlar zonasının Saatlı-Lənkəran hissəsində, Azad çayından cənub-şərq istiqamətdə yerləşən Azadkənd blokunda (Azadkənd, Nəsimikənd, Kürd və s. strukturları) axtarış-kəşfiyyat quyusunun qazılmasını və ya 1, 2 №-li Orta Muğan, eləcə də 1 №-li Şorsulu quyularının, fundamental təmir işləri ilə bərpa olunmasını tövsiyə etmək olar. Məlumdur ki, mövcud geoloji-geofiziki materialların kompleks analizinə görə bu tip geoloji obyektlərin fəza vəziyyətini (istər şaquli, istərsə də üfqü) müəyyən etmək üçün sahə planlaması aparmaq və alınan nəticələr dəqiq interpretasiya olunduqdan sonra axtarış-kəşfiyyat quyularının layihələndirilməsi effektiv olmalıdır.

Yuxarıda araşdırılan kəsiliş və xəritələrin təhlili ehtimal etməyə əsas verir ki, Azərbaycanın Mezozoy-Paleogen çöküntülərinin geoloji inkişaf prosesində qırıqlıq mərhələlərinin

dəyişkənliyi və çöküntütoplanmada baş vermiş fasilələr KH yataqlarının formalaşması üçün başlıca faktordur və bu proses hal-hazırda da davam edir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. <http://www.seapeace.ru/oceanology/continents/694.html> – Там, где был океан Тетис.
2. <https://www.nkj.r/archiv/articles/5313> – Большой Кавказ миллионы лет назад.
3. Мамедов П.З. Геология Азербайджана, т. VII. – Баку: Нафта-Пресс, 2005, 374 с.
4. Белоконов Т.В. Проблемы нефтегазоносности больших глубин // Геология нефти и газа, 1998, № 4, с. 13-20.
5. Карасева Т.В., Горбачев В.И., Титова Г.И., Фрик М.Г. Изотопно-геохимические критерии газоносности больших глубин севера Западной Сибири // Геология, геофизика и разработка нефтяных и газовых месторождений, 2009, № 6, с. 20-30.
6. Максимов С.П., Дикенштейн Г.Х., Лоджевская М.И. Формирование и размещение залежей нефти и газа на больших глубинах. – М.: Недра, 1984, 287 с.
7. Вихерт А.В., Лебедева Н.Б., Башилова В.И. Типы, история и механизм образования складчатости Юго-Восточного Кавказа. – М.: Недра, 1966, 332 с.
8. Хеиров М.Б., Халилов Н.Ю. Литолого-петрографические, литогенетические, геохимические и некоторые другие аспекты мезозойских отложений Азербайджана // Геолог Азербайджана, 2000, № 4, с. 37-51.
9. Кочарли Ш.С. Проблемные вопросы нефте-газовой геологии Азербайджана. Баку: Ганун, 2015, 278 с.
10. Yusifov X.M., Süleymanov Ə.M. Azərbaycanın mezozoy çöküntülərində neft-qaz axtarışının geoloji əsasları. – Bakı: Mars Print, 2015, 304 s.
11. Yusifov X.M. Şamaxı-Qobustanın Paleogen-Miosen çöküntülərinin qeyri-antiklinal tələləri və neft-qazlılığı. – Bakı: Mars Print, 2016, 204 s.
12. Aslanov B.S., Məhərrəmov B.İ., Xuduzadə Ə.İ. Geoloji-geofiziki məlumatların kompleks təhlili əsasında Saatlı-Göyçay-Muğan gömülmüş qalxımlar zonasının geodinamikası və neft-qazlılıq perspektivliyi // Azərbaycan neft təsərrüfatı, 2016, № 6, s. 13-17.
13. Aslanov B.S., Məhərrəmov B.İ., Xuduzadə Ə.İ., Əbilhəsənova L.C. Saatlı-Göyçay-Muğan zonasının gömülmüş strukturlarında karbohidrogenlərin miqrasiya yollarının və formalaşma sahələrinin təhlili // Azərbaycan neft təsərrüfatı, 2017, № 6, s. 13-19.
14. ConocoPhillips, Nobel Upstream və SOCAR-ın "Neftqazəlmətdəqiqatlayihə" İnstitutu tərəfindən "Azərbaycanın Quruda Birgə Tədqiqat Sazişinə dair Son Texniki Hesabat", 2017.

Новые данные о формировании нефтегазоносных бассейнов мезозой-палеогена на суше Азербайджана

Ф.И. Ибадов, А.И. Худузadə, Б.С. Асланов, Б.И. Махəррəмов

Территория современного Азербайджана, расположенная в окрестности Альпийского-Гималайской подвижной зоны, относится к ряду крупнейших нефтегазоносных провинций (Южный Каспий, Месопотамия и т.д.) и районов (Абшероно-Прибалханский, Персидский залив и т.д.) мира, образовавшихся в активных и пассивных окраинах Тетиса. Добытая в этом регионе углеводородная продукция, долгие годы является потенциальным энергетическим и неисчерпаемым топливным запасом ряда стран – Азербайджана, Туркменистана, Ирана, Ирака, Сирии, Объединенных Арабских Эмиратов, Катара и т.д. Принимая за основу важную роль тектонических процессов в формировании залежи после седиментации и диагенеза в зависимости от температуры и давления, нефтегазообразовательные бассейны мезозой-палеогена проанализированы с помощью карт литофаций, равных мощностей и условий осадконакоплений.

Ключевые слова: подвижная зона, активные и пассивные окраины, тектонические процессы.

New data on forming oil-gas bearing basins of Mesozoic-Paleogene onshore of Azerbaijan

F.I. Ibadov, A.I. Khuduzade, B.S. Aslanov, B.I. Maharramov

Modern territory of Azerbaijan located at the environ of Alps-Himalaya mobile belt is related to a number of large oil-gas bearing provinces (South Caspian, Mesopotamia etc.) rich with hydrocarbons and regions (Absheron-Pribalkhanian, Persian Gulf, etc.) of the world formed in the active and passive margins of Tethys. Hydrocarbon production mined in this region is a potential power and inexhaustible propellant reserve for such countries as Azerbaijan, Turkmenia, Iran, Iraq, Syria, United Arab Emirates, Qatar, etc. through long years.

Assuming as a basis the significant role of tectonic processes in hydrocarbons' gathering and maintenance in reservoirs, as well as formation of the deposits after sedimentation and diagenesis depending on the temperature and pressure, oil and gas forming basins of Mesozoic-Paleogene of Azerbaijan's onshore territory have been analyzed via the maps of lithofacies, equal powers and sedimentation conditions.

Keywords: mobile belt, active and passive margins, tectonic processes.